

est, aut utile judicat, petere prorogationem termini, ac nomina testium et accusatoris. — Patronus ante omnia exacte informare se debet in causa, tum ex actis, tum ex reo. Ad quem finem debet reus eidem fidelissime aperire, et sincere fateri an, et qualiter sit reus, nihil prorsus eundem celando (tenetur enim patronus ad secretum graviter); patronus vero debet diligenter lustrare acta, et notanda sibi notare pro defensione rei (de quo vide Ludovicum de Ameno, tit. *Patronus*, 20, q. 1, a n. 165).

Si ex actis, et discursu cum reo judicat, reum si non totaliter, tamen ex parte defendi, et saltem a pœna ordinaria liberari posse, impendat omnes vires. Et si consideratis considerandis ad finem hunc necessarium putet, habere copiam actorum, de verbo ad verbum una cum nominibus accusatoris et testium, illam petere, et iudex dare debet, prout amplius demonstrat Ludovicus de Ameno, in *Pract. criminal.* tit. *Patronus*, 20, § 4, a n. 37. Pariter si videt, terminum præfixum sibi non sufficere, petere, et iudex concedere debet prorogationem illius. Forma petitionis patet ex casu nostro.

450. *Forma hujus petitionis et concessionis.*

« Coram A. R. P. provinciali ministro N. Fr. Justinianus N. patronus (vel ipse reus, aut procurator illius) comparet, et petit terminum concessum utpote ex certis causis sibi nimis brevem prolongari. Insuper petit, integram copiam actorum, appositis etiam suo loco nominibus accusatoris, et testium, cum intendat contra earum personas legitime excipere, protestando, etc. Satva semper erga A. R. P. provincialem reverentia, et sic instat omni meliori modo, etc. » — Ego Fr. Justinianus N. peto, et insto ut supra. Ego Fr. N. actuarius.

Hujusmodi petitionem actuarius registrat, ut sequitur :

« Præfato comparitio et instantia præsentata fuit per eundem patronum Fr. Justinianum N. et recepta inter acta. Die, mense, anno, loco. » — Ego Fr. N. actuarius.

Percepta instantia iudex deliberat, et nisi causa urgens, ac evidens obstet, defert instanti et petenti; facto ad id decreto v. g.

« Considerata rationabili instantia Fr. Justiniani N. patroni eam admittens, si, et in

quantum, etc. A. R. P. provincialis præcepit prorogari terminum ad octo alios dies ad producenda ea, quæ pro defensione rei facere possunt. Indulsit etiam, ut integra copia actorum una cum nominibus accusatoris et testium eidem daretur. Acta sunt hæc, etc. » — Ego Fr. N. minister provincialis. Ego Fr. N. actuarius.

« Die præfati mensis et anni, præfatum decretum patrono intimatum, et copia integra juxta petitionem data est. » — Ego Fr. N. actuarius. Ego Fr. N. Justinianus patronus.

451. *Ex causa rationabili debet iudex sæpius prorogare terminum; et quomodo?* — Si sæpius etiam ultra tres vices petitur prorogatio, ex causa vere rationabili, eam concedere, sicut e contra rejicere debet iudex, si manifeste patet, tantum ad protelandum iudicium peti prorogationem, vel det ultra tertiam dilationem ex abundantia aliquam peremptorie tamen sequenti forma.

« Quamvis reo, vel patrono rei sufficientissimum jam indulsum spatium, et etiam bina vice prorogaverimus illud, (ut patet ex actis) ad producenda ea, quæ pro defensione sua fore judicaverit, nihilominus ex abundantia terminum præfixum adhuc semel, et quidem ad alios quatuor dies peremptorie tamen, et ita prorogare decrevimus, ut, si intra præfatos dies defensiones suas non producat, infallibiliter ea, quæ juris sint, acturi, et ad ulteriora progressuri simus. Acta sunt hæc, etc. » — Ego Fr. N. minister provincialis. Ego Fr. N. actuarius.

452. *Si reus intra peremptorie præfixum terminum non comparet, vel non respondet, vel defensiones suas non producit, pro contumaci declarari, et etiam sententia contra ipsum fieri potest, et debet: quomodo?* — Si intra terminum peremptorie præfixum patronus, vel reus suas defensiones non offerret, per sententiam pro contumaci declarari, ac ad ulteriora procedi debet, adeo, ut etiam ad definitivam sententiam devenire iudex posset, nisi per rationabilem causam a contumacia se purget reus. Idem censendum, et reus pro contumaci declarandus est, si peremptorie citatus non comparet: vel si durante processu interrogatus non respondet. Notandum tamen, quod, qua avis iudex

postquam reum post litis contestationem pro contumaci jam declaravit, possit etiam examinatis et consideratis causæ meritis, et probationibus devenire ad sententiam definitivam; tamen reum etsi jam contumacem declaratum debeat adhuc citare ad sententiam definitivam, modo infra n. 486, allegando.

Porro formula declarandi aliquem pro contumaci in substantia ita fieri potest.

« Cum elapsi essent termini ad comparandum, vel respondendum, vel defensiones suas producendas, et A. R. P. provincialis adhuc per aliquot dies expectasset, reus vero tamen non comparuerit, vel non responderit, vel nullas defensiones produxerit, ideo eum pro contumaci, pœnasque contumaciæ incurrisse declaravit, ac contra illum tanquam contumacem ad ulteriora prout juris progredi decrevit. »

Dein citatur ad audientiam sententiam, quæ fieri potest contra contumacem juxta dicenda infra. Jam vero ad casum nostrum.

Illud specialiter observare debet patronus, quod nunquam suadere possit reo, ut neget delictum revera commissum, aut ut ad interrogatoria sincere non respondeat, sed id potius dissuadere, et corrigere reum debeat, si hactenus jam falso respondit, hoc ipso, quod duplici peccato mortali contra obedientiam nempe, et virtutem religionis teneatur reus veridice respondere.

453. *Patronus non potest suadere reo, sed potius dissuadere debet, ut delictum vere commissum neget.* — Hinc si cliens suus vere reus est criminis, non debet, nec potest in defensione sua articulare, quod crimen non commiserit, aut sit innocens, etc. Sed debet aliunde quærere remedium juvandi clientem, et eum saltem ab ordinaria pœna liberandi, impugnando v. g. indebitam formam processus, vel demonstrando delictum non esse plene probatum, vel testes non esse omni exceptione majores, etc.

454. *Si reus jam apparet confessus, vel convictus, suadeat ei, ut desistat et se humiliet.* — Si vero deprehendit ex actis, reum jam esse confessum, aut convictum, suadeat reo, ut a causa desistat, iudicisque elementari se subiciat, et per humilem ac sinceram delicti confessionem inter pœnitentiæ et emendationis signa iudicem ad mitiorem sententiam permoveat; ubi enim reus jam confes-

sus, aut legitime convictus dignoscitur, tempus per ulteriorem processum inutiliter perditur, et rei causa non melior, sed deterior evadit, pœnaque ipsius non minuitur, sed augetur.

455. *In casu quo defendendus videtur reus, potest et subinde debet patronus facere articulos interrogatorios, seu interrogatoria testibus jam examinatis proponenda.* — In casu autem, quo defendere oportet reum, debet ante omnia formare, et iudici offerre articulos interrogatorios, seu interrogatoria, et instare, ut fiat repetitio testium, seu proponantur illa interrogatoria testibus jam examinatis contra reum pro fisco, si putat, quod exinde aliquod argumentum sui defensorium, et sibi favorabile sit reportaturus; secus omittere potest, et offerre articulos, et defensiones probatorias, vel ipsam statim defensionem. Nec enim est absolute necessarium ad defensionem rei offerre articulos, sed dari potest casus, quod absque illis v. g. ex ipso processu solo sufficienter formetur, ostendendo v. g. delictum non esse probatum, testes aperte sibi contradicere, vel non esse omni exceptione majores, non esse observata substantialia, etc.

456. *Quid sint, et quomodo formari, ac præsentari debeant?* — Porro articuli interrogatorios nil aliud concernere debent, quam majorem declarationem illorum, quæ testes jam deposuerunt, ex qua declaratione reus, seu patronus ejus sperat ansam defendendi se v. g. secundus testis Fr. Justus N. fuit interrogatus, an Fr. Mævius furatus sit calicem; et non fuit interrogatus de tempore: Facit patronus interrogatorium ei a iudice proponendum: Interrogetur, quo tempore furatus sit? quia forsan ostendere potest, se illo tempore alibi fuisse, consequenter furtum non commisisse. Qualiter autem articuli formari, offerri, et instantia pro repetitione testium fieri debeat, ex sequentibus patet.

« Anno, mense, die, loco, comparet coram A. R. P. provinciali P. Fr. Justinianus procurator Fr. Mævii rei prætensi, et nomine sui principalis petit, ut fiat repetitio testium infra specificatorum, contra se pro fisco examinerum, et proponantur eisdem interrogatoria infra pariter specificata, videlicet. »

Interrogatoria testibus proponenda. Testis secundus fr. Justus N. — « 1. Interrogetur,

quo tempore fuerit in mea cella habitum afferens?

- » 2. Qualis fuerit habitus?
- » 3. An prius pulsaverit ad januam cellæ, antequam fuit ingressus?
- » 4. Quare non statim indicarit superiori?»

Testis primus fr. Homobonus N. — « 1. Interrogetur, Qua die, et hora fuerit apud Bibianam, et calices viderit?

- » 2. Interrog. Quare non statim arguerit Bibianam, vel calices ab ea petierit, si certo cognovit, esse nostros?
- » 3. Interrog. Quandonam calices et monialia fuerint perditia? — Ego fr. Justinianus N. patronus rei.

Hæc et similia interrogatoria plura testibus examinatis uni, vel pluribus proponenda formare poterit, prout nempe pro defensione sui clientis utile, vel necessarium duxerit.

Factæ et præsentatæ instantiæ tempus registrat actuarius, ac etiam acceptationem a iudice factam. v. g.

« Præfata instantia una cum interrogatoriis præsentata, et ab A. R. P. provinciali, si, et in quantum, etc., accepta fuit. Die, mense, anno, loco. » — Ego fr. N. minister provincialis. Ego fr. N. actuarius.

Oblatis et acceptatis articulis interrogatoriis iudex vocat, et examinat testes denominatos super interrogatoriis propositis.

457. *Oblatis interrogatoriis examinantur super illis testes, et quomodo?*

« Anno, mense, die, loco. vocatus comparuit fr. Homobonus N. testis alias pro informatione curiæ informatus, et ad instantiam fr. Justiniani N. theologiæ lectoris, iterum examinandus super interrogatoriis a se datis, prout supra in actis, qui præstito juramento de dicenda veritate, et exhortatione debita præmissa, respondit, ut sequitur.

» Interrogatus super primo? Resp. Diei, non amplius bene recorder.

» Dictum est ei, ut aliquantum se reflecteret; et post spatium respondit: contigit die 8 Maii circa horam duodecimam.

» Interrog. super secundo. Resp. Non statim me resolvere potui, quid agere deberem, præsertim cum calices non nisi involutos viderim.

» Interrog. super tertio. Resp. Recolligam me, et post intervallum dixit die 6 vel 7 maii.

» Quibus habitis depositionem sibi prælectam, cui addere, vel demere quid noluit, subscribere jussus, et dimissus est imposito silentio. » — Ego fr. Homobonus deposui, ut supra. Ego fr. N. minister provincialis. Ego fr. N. actuarius.

« Postea eadem adhuc die et loco vocatus comparuit fr. Justus, testis pro informatione curiæ pariter jam examinatus, et modo ad instantiam patroni denuo examinandus, qui præstito juramento solito ad interrogatoria respondit, ut sequitur.

» Interrog. super primo. Resp. Parum me recolligam, et postea dixit: 7 die Maii contigit.

» Interrog. super secundo. Resp. Erat habitus æstivalis.

» Interrog. super tertio. Resp. Utique pulsavi; quia tam inurbanus non sum, quod sacerdotis cellam ingrediar sine pulsu prævio.

» Interrog. super quarto. Resp. Volui parcere famæ; quia res erat occulta, et ipse mihi promittebat, quod illa nocte adhuc vellet restituere.

» Et his depositionem finivit, eamque sibi prælectam subscribere jussus est. » — Ego fr. Justus ita deposui. Ego fr. N. minister provincialis. Ego fr. N. actuarius.

458. *Quid faciendum, si testis in hoc secundo examine variat?* — Notandum, quod quando testis variat, aut contradicit dictis prioris examinis, debet iudex quærere rationem variationis; qui si causam rationabilem reddit, bene, si non suspectus est de subornatione facta per reum, et proin torqueri potest testis, de quo vide Ludovicum de Ameno, in *Practic. criminali*, sect. 6, n. 22.

459. *Testium repetitio facta communicatur patrono.* — Facta repetitione testium hujusmodi traditur patrono copia testium authentica repetitorum.

« Anno, mense, die, loco; postquam completa fuit testium repetitio, decrevit A. R. P. provincialis, ut authentica copia ipsius traderetur patrono, in quorum idem, etc. » — Ego fr. N. minister provincialis. Ego fr. N. actuarius.

« Decreto conformiter eadem die copiam prius de verbo ad verbum collationatam et authenticam patrono ad me vocato tradidi, qui ea recepta gratias egit, in quorum fidem, etc. » — Ego fr. Justinianus N. patronus. Ego fr. N. actuarius.

460. *Post factam repetitionem testium, potest, et debet subinde offerre articulos defensionales.* — Habita copia præfata debet patronus diligenter lustrare, an iudex omnes testes examinarit, juxta interrogatoria eidem publicata, et, si videt, quod unum, vel aliud indebite omiserit, debet de novo facere instantiam, ut suppleatur, alias appellare super gravamine intendit: si vero testes rite examinatos invenit, videre et considerare debet, an et quæ ex repetitione testium serviant, ut ea dein in defensione habere valeat. Ante defensionem autem debet formare, et offerre articulos defensionales, quos probare debet vel ex actis, vel per testes de novo productos, vel per alia instrumenta, et probationis media, si videt, quod pro defensione necessarii, vel utiles sint; secus omittere, et ipsam statim defensionem facere, ac offerre potest, uti supra n. 445, de articulis interrogatoriis dictum est.

461. *Forma et praxis offerendi hos articulos.* — Porro si articulos defensorios offert, debet simul etiam designare testes examinandos super quovis articulo: et instare, ut recipiantur, ac testes desuper nominati examinentur prout juris; totum liquet in casu nostro.

« Comparet coram A. R. P. provinciali fr. Justinianus patronus fr. Mævii rei præfati, et præsentat infra scriptos articulos defensorios ad favorem sui principalis, instatque, et petit, ut super iis examinentur testes infra designati (si testes successive producere vult juxta dicta supra n. 353), tunc loco infra signati, ponit, quos opportuno tempore producet, articuli vero sunt sequentes, quibus ponit, et asserit, verum esse.

» 1. Quod puella Bibiana die 8 Maii non fuerit domi ab hora duodecima, usque ad horam sextam.

» 2. Quod septimo Maii tam monialia quam calices fuerint in suo loco.

» 3. Quod septimo Maii fr. Mævius habitum æstivalem nondum habuerit, nec portaverit.

» 4. Quod fr. Justus sit capitalis inimicus rei.

» 5. Quod fr. Titius accusator sit infamis, utpote, qui jam semel accusavit, et in probatione delectit.

» 6. Quod fr. Mævius diligens semper fuerit in choro.

» 7. Quod iudex nullum possit condemnare, nisi confessum, vel convictum. »

Testes examinandi. — Puella Constantia famula Bibianæ, et uxor æditui civitatis super primo.

» P. Primitivus, et Joannes servitialis in sacristia super secundo.

» Quivis ex conventu obvius super tertio et sexto.

» Super quarto patet ex processu, ubi deposuit fr. Justus, ipsum lethaliter vulneratum esse a fr. Mævio, consequenter ipsius saltem præsumptum esse inimicum, sive vere, sive falso deposuerit.

» Fr. Aurelius super quinto.

» P. lector theologiæ Marius super septimo. » — Ego fr. Justinianus patronus rei.

462. *Si articuli aliqui impertinentes ponuntur, moderari, corrigi, vel etiam deleri possunt: et quomodo?* — Notandum, quod, si reus, aut patronus articulos impertinentes, superfluos, ad rem non facientes, periculosos, etc., proponeret; iudex illos corrigere, moderare, differre, vel totaliter delere et omittere posset, apponendo cuivis causam, et censuram, cur id faciat: sic in casu nostro.

» Consideratis, et bene ponderatis articulis defensoriis A. R. P. provincialis censuit primum differre, et si necessarii non fuerint, omnino omittere; tum quia testes sæculares super illo fuere denominati: tum quia denominatæ notorie patiuntur exceptionem. Sextum autem etiam tanquam ad causam nihil facientem omnino delevit: sicut et septimum utpote non facti, sed juris quæstionem continentem: reliquos si, et in quantum de jure, admisit, salvo jure. Acta sunt die, mense, anno, loco. » — Ego fr. N. minister provincialis. Ego fr. N. actuarius.

Si vero articulos absolute acceptat iudex, notatur in actis ita.

« Præsentati fuerunt supra scripti articuli, et ab A. R. P. provinciali acceptati, si,

et in quantum, salvoque jure illos moderandi; die, mense, anno, loco.» — Ego fr. N. provincialis. Ego fr. N. actuarius.

463. *Super articulis defensoriis a patrono propositis examinantur testes ab eo producti: et quomodo?* — Oblatis et acceptis articulis defensoriis judex testes a patrono nominatos vocat, et examinat in favorem rei eodem modo, quo prius testes in processu informativo contra reum examinari solent, ita tamen, ut illos super articulis a reo propositis non per ambages, sed simpliciter interroget, v. g. An sciat, vel putet articulum esse verum, quamvis in causa scientiæ, et de contestibus interrogatoria ex officio facere, simulque attendere debeat, an non testes sint subornati, et inique instructi, cum præjudicio justitiæ vindicativæ.

Porro testes super articulis defensoriis producti etiam super generalibus interrogari debent; quia ordinarie sunt novi testes in causa nondum examinati, sicut jam examinati sunt illi, qui super articulis interrogatoriis rei examinantur, et consequenter super generalibus non amplius interrogantur. Res patebit in casu nostro.

« Consequenter vocatus comparuit fr. Primitivus denominatus testis a patrono, et præstito juramento de dicenda veritate respondit, ut sequitur. »

Testis primus fr. Primitivus. Ad generalia. — 1. Interrogatus, quomodo vocetur? Resp. Vocor fr. Primitivus.

2. Interrog. Fiant interrogatoria ut supra n. 372, mutatis mutandis.

Ad specialia super articulo 2. — « 1. Interrogatus, an sciat articulum esse verum? Resp. Scio pro certo.

» 2. Interrog. In causa scientiæ? Resp. Quia die septimo Maii legi in altari Beatæ Virginis Mariæ et meis oculis adhuc tunc vidi monilia pendere, habuique unum ex calicibus, qui nunc dicuntur perditum.

» 3. Interrog. de contestibus? Resp. Monilia viderunt omnes in ecclesia existentes: de calice notitiam habebit sacristanus, utpote præparans illum quotidie pro usu sacerdotum.

» 4. Interrog. An nil aliud haberet, quod proponeret? Resp. Non.

» Quibus habitis fit clausula ut supra. »

— Ego fr. Primitivus. Ego fr. N. minister provincialis. Ego fr. N. actuarius.

« Post hunc vocatus comparuit servitialis sacristiæ, testis a patrono productus, cui juramento præstito, et audita exhortatione, A. R. P. provincialis sequentia proposuit. »

Testis secundus servitialis. Ad generalia. — « Interrogatus, quomodo vocetur? Resp., etc. Fiant proportionata generalia, ut supra n. 372. »

Ad specialia super articulo 2. — « 1. Interrogatus, an sciat articulum esse verum? Resp. Ita, A. R. P. provincialis.

» 2. Interrog. in causa scientiæ? Resp. Quia monilia, et calices ambo adhuc vidi hora undecima, quando finitis missis clauderam ecclesiam, et calices ad suum locum reposui.

» 3. Interrog. An bene sciat, fuisse illos calices, qui modo sunt perditum? Resp. Optime scio, quia perfecte nosco.

» 4. Interrog. de contestibus. Resp. Non dubito, quin plures viderint monilia, et plures sacerdotes habuerint calices ad sacrificandum.

» 5. Interrog. An nil aliud haberet dicere? Resp. Non.

» Quibus habitis, etc., clausula ut supra. » — Ego Joannes servitialis ita deposui. Ego fr. N. minister provincialis. Ego fr. N. actuarius.

« Subsequenter vocatus comparuit fr. Aurelius testis a patrono productus, et deposito juramento respondit, ut sequitur. »

Testis tertius fr. Aurelius. Ad generalia. — « 1. Interrogatus, quomodo vocetur? Resp. ut supra.

Ad specialia super articulo 5. — « 1. Interrogatus. An sciat articulum esse verum? Resp. Puto esse verum.

» 2. Interrog. In causa scientiæ? Resp. Audivi ab aliis.

» 3. Interrog. A quibus audierit? Resp. Non amplius bene recorder.

» 4. Interrog. An fr. Titius tanquam accusator in probatione deficiens fuerit punitus? Resp. Hoc non audivi.

» Quibus habitis, fit clausula ut supra. — Ego fr. Aurelius ita deposui. Ego fr. N., minister provincialis. Ego fr. N., actuarius.

« Postea vocatus comparuit fr. Pomponius testis a patrono productus, qui præstito juramento deposuit, ut sequitur. »

Ad generalia ut supra.

Ad specialia super articulo 5. — « 1. Interrogatus. An sciat articulum esse verum? Resp. Pro certo non possum dicere, quia tantum audivi a fr. Aurelio, quasi fr. Titius in conventu N. accusasset fr. N. et probare non potuisset.

» Quibus habitis, etc., ut supra. — Ego fr. Pomponius ita deposui. Ego fr. N., minister provincialis. Ego fr. N., actuarius. »

464. *Patronus potest appellare, si judex testes pro reo adductos non debito examinaret?* — Si patronus ex relatione testium a se productorum resciret, quod judex illos pro favore rei deponentes, aut deponere volentes increparit, deterruerit, impedierit, vel actuario prohibuerit, ne depositiones aliquas scriberet, vel ipse judex dictans non fideliter dictaret, etc., potest patronus contra illum tanquam suspectum appellare, de quo vide Ludovicum de Ameno, in *Formular. criminal.*, sect. 6, n. 32.

465. *Examen testium pro reo completum communicatur patrono.* — Completo examine testium a patrono designatorum, aut productorum, consignatur copia authentica examinis patrono.

« Anno, mense, die, Cum testium a patrono super articulis defensoriis productorum completum esset examen, decrevit A. R. P. provincialis copiam illius authenticam patrono communicare, prout juris, in quorum fidem, etc. — Ego fr. N., minister provincialis, Ego fr. N., actuarius.

» Conformiter decreto eadem die patrono ad me vocato memoratam copiam prius de verbo ad verbum collationatam consignavi, qui ea recepta gratias egit. In quorum fidem, etc. — Ego fr. Justinianus patronus. Ego fr. N., actuarius. »

466. *Quo habito præparat se ad defensiones. Forma defendendi reum.* — Habita copia hujus examinis rursus videt patronus, an judex super cunctis articulis, et alias rite perfecit examen: si reperit defectus, instat, si minus, præparet se ad faciendas defensiones. In

faciendis autem defensionibus studeat claritati, brevitati, et soliditati, omittendo minora motiva et argumenta, si efficacia et demonstrativa habet. Studeat etiam efficaciora ad finem allegare. Forma defensionum aliqua patet ex sequenti.

« In nomine Domini. Amen. A. R. P. provincialis, et AA. RR. PP. de V. definitorio, etc. Constat AA. RR. Paternitatibus, quod infra scriptus ego considerans in me defectum tam scientiæ, quam praxis in re criminali, munus patrocinandi meo principali, reo prætenso non nisi invitatus, et ex obedientia susceperim; susceptum autem fideliter exequendi juramentum deponere debuerim, consequenter non uno, sed pluribus titulis obstrictus maneam, clientem meum pro possibili defendendi. Hinc omnia, qua decet reverentia sequentia pro defensione principalis mei proponere volui, firmiter sperans, fore, ut AA. RR. Paternitates Vestræ, præsertim A. R. P. provincialis tanquam judex ordinarius ex officio suppleturi sint ea, quæ tenuitas mea, vel omnino omisit, vel defectuose adduxit; cum juxta communissimam doctorum in jure fundatam doctrinam, judex ex officio non tantum debeat indagare, et facere, quæ pro rei favore salvis jure et justitia servire possunt, sed lex etiam præcipiat, ut pro favore rei suppleat ea, in quibus tenuitas advocati deficit.

» Ad propositum itaque pro plena defensione mei principalis facit primo quod nullum ex delictis principalibus plene sit probatum.

» Secundo. Quod etsi dato non concessio, probatio aliqua appareret, nullius efficaciam contra principalem meum esset, eo quod (salvo semper respectu A. R. P. provincialis) in processu nec forma debita, nec essentialia juris sint observata.

» Tertio, etc. Quoad 1, constat ex actis, principalia in quibus fr. Mævius principalis meus fuerat accusatus, esse furtum monilium e statua beatæ Virginis Mariæ pendendum, et calicum e sacristia; ac vulneratio fr. Justi, neutrum autem horum in actis apparet probatum.

» Nam de furtis loquendo, patet ex actis, quod unicus testis de visu fuerit adductus nempe fr. Justus, qui nec plene, nec semiplene, imo nihil probat in hac causa, quia notissimi juris est, quod unicus etiam omni exceptione major testis plene non probet,

unde c. *Veniens*, de testib. expresse statuitur, quod nec unius testimonium ad condemnationem sufficiat alicujus; quia juxta vulgare relatum in summario, c. *Cum nobis*, de Testib. *Vox unius, vox nullius*.

» Neque semiplene, imo nil probat: quia est inimicus mei principalis; cum testibus actis ex propria ipsius confessione (quæ contra ipsum, non vero contra meum principalem probat) fuerit a prætenso reo graviter vulneratus; gravis autem vulneratio omnino facit, quod vulneratus a tempore vulnerationis, præsumatur inimicus vulnerantis, seu habeatur pro præsumpto gravi inimico vulnerantis; prout cum communi aliorum Ludovicus de Ameno in *Practic. criminal.*, tit. *Quales esse debeant* II, § 2, n. 39, bene docet.

» Nec dicat aliquis, furtum sacrilegum esse unum de exceptis criminibus, contra quæ etiam inhabiles probant. Nam contra est, quod inimicitia adeo inhabilitet testem, ut in nullo quantumvis alias excepto crimine contra inimicum testificari valeat, juxta communem doctorum, arg. c. *Per tuas*, 32, § *Nos vero, de Simonia*.

» Accedit præsumptio contra hunc testem ex ipsius depositione; ad interrogatorium enim tertium eidem in repetitione propositum: respondit, quod antequam ingressus fuerat cellam fr. Mævii, prius pulsaverit ad januam cellæ: quis autem credat, quod fr. Mævius ad pulsantem non clamasset, ut expectaret, si memoratas res furtivas ibidem apertas habuisset.

» Nec gravatur iudiciis. Inventa enim ab eo clavis regia nullam facit præsumptionem. Nocturna visitatio Beatæ Virginis Mariæ sapit devotionem. Quod fuerit in sacristia, sufficientem allegavit causam. Ex litteris nil clare habetur; ut legenti patet. Effractio carceris nec delictum, nec indicium importat; quia fuit justa, et licita, hoc ipso, quod fr. Mævius innocens, consequenter injuste fuerit incarceratus; injuste autem incarceratus potest sine culpa et pœna effringere carceres juxta communem doctorum.

» Pariter nec plene, nec semiplene probata existit vulneratio fr. Justi meo principali imputata, ob fundamenta dicta: cum de illo unicus iterum testis fr. Justus, fr. Mævii inimicus, consequenter nil probans existat; prout etiam solemniter contra illum tanquam inhabilem testem excipio.

» Cum itaque ex hucusque deductis satis

constat, quod de fr. Mævio delictum aliquod nec plene, nec semiplene, sit probatum, nec indicia contra ipsum militent, recte concluditur, meum principalem sine ulteriori dilatione esse absolvendum, nec torqueri posse. E contra accusatorem talione esse puniendum. Quod cum justitiæ conforme sit, ab æquitate AA. RR. Paternitatum vestrarum indubitate speratur. Ita etc. Salvo, etc. — Ego fr. Justinianus patronus. »

Hoc vel simili modo facta defensio præsentatur judici et præsentata registratur. Si in defensione contra aliquam personam excipit ex causa criminosa, vel turpi, debet apponere clausulam protestatoriam, videlicet quod hæc proponat absque animo injuriandi, offendendi aut diffamandi, ad puram nempe, et necessariam defensionem sui principalis; ob quod etiam crimen simpliciter; sine exaggeratione, imo diminue quasi proponere debet. Relatio præsentationis fit sequenti modo.

« Præsentatæ, et actis appositæ fuerant fr. Mævii rei defensiones quæ incipiunt, etc., et desinunt, etc. Die, mense, anno, loco. In quorum fidem, etc. — Ego fr. N., actuarius. »

467. *Patronus potest et debet etiam contra unum vel plures ex diffinitorio excipere; si videntur suspecti: praxis hujus exceptionis.* — Si reo, vel patrono unus, vel plures ex diffinitorio merito sunt suspecti, potest oblati defensionibus etiam contra illos excipere instantando apud A. R. P. provincialem, ne illos ex causa allegata merito suspectos ad judicandum in hac causa admittat. In qua tamen exceptione, seu recusatione causa suspicionis legitima allegari, et probari debet per testes, vel alia legitima probationis media a patrono exhibita; quod si causa insufficientis quidem, sed non probata intelligatur, rejicitur instantia patroni; si vero legitima et probata, vel alias evidens apparet, admitti, et illi qui recusantur, per decretum a judicatura excludi debent. v. g.

« Comparet coram A. R. P. provinciali fr. Justinianus patronus fr. Mævii rei prætensi de criminibus, prout in processu, et dicit personas P. N. et P. N. sibi merito esse suspectas, eo quod notorium sit, unum esse fratrem accusatoris, alterum vero patruelem; quapropter ex causa præfata in jure fun-

data illos ut conjudices recusat, et vult ut nullo modo, et nunquam in diffinitorio admittantur ad consulendam, vel judicandum in hac causa, protestando de nullitate actuum, si aliter fieret, prout etiam in eventu appellat ex nunc pro tunc, et petit apostolos instantem, instantius, instantissime. Acta sunt hæc die, mense, anno. — Ego fr. Justinianus recuso, appello, ut supra. »

« Die, mense, anno, præfata instantia præsentata, ac si, et in quantum acceptata, actisque inserta, in quorum fidem, etc. — Ego fr. N., minister provincialis. Ego fr. N., actuarius. »

468. *Si causa exceptionis est justa, excluditur, contra quem fuit exceptum, si non est justa, rejicitur.* — Si causa recusationis liquido non constat, coram A. R. P. provinciali legitime probari debet, juxta dicta, de quo videatur Ludovicus de Ameno in *Formul. criminal.*, sect. 6, num. 39 et 40. Si probatur, vel alias in facto evidens, ac in jure fundata existit, desuper pronuntiatur. In casu nostro cum causa recusandi in facto et jure liquida supponatur, fit decretum exclusionis, sequenti modo.

« Consequenter cum A. R. P. provincialis vellet congregare diffinitorium, vel eidem communicare acta ad consultandum, an, et quo modo reus sententiarum, vel torqueri deberet, reus vero, vel patronus illius recusasset, R. P. N. et R. P. N. ne unquam admitterentur in hac causa ad consultandum, vel judicandum, idque expressa manifesta causa, eo quod scilicet unus esset accusatoris frater germanus, alter vero patruelis, decrevit, prout de facto decernit præfatos PP. NN. excludere. Ut autem horum loco alii substituerentur, vocavit AA. RR. PP. NN. ipsosque consuluit, quosnam loco exclusorum substituendos putarent, et auditis eorum consiliis decrevit substituere PP. NN. Acta sunt die, mense, anno. — Ego, P. N. Ego P. N. Ego fr. N. minister provincialis. Ego fr. N., actuarius. »

DE RESPONSIONIBUS ACTORIS, VEL ADVOCATI FISCALIS CONTRA DEFENSIONES REI.

469. *Oblatis rei defensionibus, si processus per accusatorem, vel denuntiationem judiciali fit, debet accusator, vel denuntiator ad eas respondere easque impugnare, si vero per inquisi-*

sitionem ex mero officio fit, præstat hoc advocatus fiscalis, et non judex. Praxis contraria reprobatur. — Præsentatis per patronum defensionibus rei, citatur accusator, vel denuntiator judicialis, et monetur, ut, si quid contra defensiones rei proponere velit, id intra certum assignandum terminum faciat; vel si processus fit per viam inquisitionis ex mero officio, deputatur advocatus fiscalis ad respondendum contra defensiones rei pro justitia vindicativa.

Quamvis enim apud nonnullos regulares usus, et praxis obtinuerit, ut completo examine rei, oblatisque defensionibus patroni, judex ipse respondeat ad jura, et rationes defensionis pro reo oblatas; sive dein processus ad instantiam partis, sive ex mero officio judicis requirentis fiat. Tamen melius, juri ac justitiæ conformius est (prout bene demonstrat Ludovicus de Ameno in *Pract. criminal.*, tit. *Patronus*, num. 187), ut in casu, quo processus ad instantiam partis, puta accusatoris, vel denuntiatoris judicialis fit, actor post oblatas a reo defensiones citetur, et moneatur, ut si quid dicere habet contra processum defensivum (hujus nomine veniunt omnia, quæ pro defensione rei post communicationem actorum facta sunt, puta, interrogatoria et articuli a reo vel patrono ejus oblatis, repetitio testium, defensiones, exceptiones, etc.) intra terminum eidem præfigendum proponat. Ad quem finem ei etiam debet copia omnium actorum, si petit, communicari. Hoc ipso enim, quod accusator in probatione deficiens, ad pœnam talionis, et calumnie teneatur, ei non minus quam rei communicari debent acta, ad defendendum se, et ostendendum, quod rite accusaverit. Item ad refutandas defensiones a reo propositas, et deducendum, quod eis non obstantibus reus ad exemplum aliorum vindicta publica affici debeat. Id quod accusator principaliter intendit.

Quod si processus ex mero officio judicis inquirentis instituitur, deputatur advocatus fiscalis, qui defensiones rei impugnet, sicut accusator: de quo vide infra num. 471. Cæterum citatio, et monitio actoris, seu accusatoris, vel denuntiatoris in casu nostro fit, ut sequitur.

470. *Praxis citandi accusatorem ad impugnandas defensiones rei.*

« Receptis defensionibus rei, volens A. R. P. provincialis ulterius procedere, citavit